Bytyn memleketlernin proletarlarь, birleşiniz!

QADЬNLЬQ SOTSIALIZM JOLЬNDA

НПЗ52 Ч. К-Тат.-не 1-15

Гос. Публичная Б-ка

1936
I JUN
№ 6

Bytyn memleketlernin proletarlarь, birleşiniz

QADЬNLЬQ jolunda!

CЬQMAQ|A BAŞLAQ|ANЬ 5 JЬL

VKP(в) QRЬM OBLAST KOMITETININ ORGANЬ NEŞR ETKEN JANЬ-DYNJA REDAKTSIJASЬ

№ 6
Ijun 1936 s.

AJDA BIR KERE CЬQQAN IŞCI KOLXOZNIK QADЬNLARNЬN SIJASIJ, IÇTIMAIJ VE MEDENIJ ŻURNALЬ

ŻURNALNЬN BU NOMERINDE:

Sahife

1. * * * Aleksej Maksimovic Gorkij . . . . . 1— 3
2. * * * Jengen sotsializmnin Stalin konstitutsijasь . . . . . 3— 5
3. * * * Aqьr sanajь xozajstvennikleri ve inżener-texnikij rabotnikleri qadьnlarьnьn Bytyn sojuz soveşcanijesinin SSSR-nin bytyn xozajstvennikleri ve inżener-texnikij rabotnikleri qadьnlarьna muraçaatnamesi . . . 6— 7
4. * * * Divankoj qadьnlarь 8
5. * * * Qadьnlar өzleri haqqьnda . . . . . 9—11
6. **Sejdamet Usein** — Komsorgnen beseda . . . . . 12—13
7. „ „ — Bavbeknin xorantasь . . . . . 14—17
8. „ „ — Baxtlь xalqnьn baxtlь balalarь . . . . . 17—18
9. 7 balam oloqanьna quvanam 18

Żurnalnьn qapьndaki resim: Vicuginde Nogin adьna toquma fabrikasьnьn, Lenin Ordeni taşьqan, namlь toqumaçьsь Dusja Vinogradova arqadaşnьn resimidir. O, şimdi Qrьmda (Alupkada) rahatlanmaqta.

Aleksej Maksimovic Gorkij

VKP(в) Merkezij Komiteti ve SSSR Xalq Komissarlar Soveti 1936 jьlь ijun 18-de Moskva janlarьnda Gorkada вyjyk rus jazьçьsь, sөzniң genial' ressamь, emekdarlarnьң fedakar dostь, kommunizmniң jeңişi oөrьnda kureşci—Aleksej Maksimovic Gorkij arqadaşnьң өlgenini вyjyk janьqnen вildire.

VKP(в) Merkezij Komiteti
SSSR Xalq Komissarlar Soveti.

Aleksej Maksimovic Gorkij

Ulu proleter jazьçьsь Aleksej Maksimovic Gorkij 1868-nçi jьlь mart 16 da (eski stilnen) Niznij Novgorodta (Şimdi Gorkij şeheri) Ovojşcik Peşkovnьn qorantasьnda doqdь. Bavasь өlgende dөrt jaşьnda olqanь halda burlaklьqtan cьqьp bojaçь xanenin xozaini olqan qart bavasь Kaşirinnin evinde qala. Aleksej Maksimovicni jedi jaşьnda olqanda mektepke berseler de, bir qac ajlar oquqan son cecek xastalьqьna tutunьp, oquvnь toqtatqan ve bir daha hic bir mektepte oqumaqandьr. Onьn serserijlik өmri, 10 jaşьna kelip de anasьnь da qajьp etmesinden son başlaj. O ajaqqap magazininde ucenik olьp calьşa, certjoznikniq janьnda ucenik olьp kire, Volga paroxodьnda onь oquvqa haveslendirgen aşcь Smurijnin janьnda savut-saba juvьp xьzmet ete. Onьn serserilik өmri calьşuv jerlerini ve xarakerini sьq-sьq deniştiryvnen ozqarьla. On beş jaşьnda bir өsmer olqan vaqьtta Nizegorod jarmalьqь teatrine statist olьp kire, andan son jarmalьq binalarьnь remont ve saire bojьnça desjatnik olьp calьşa.

1884-nçi jьlьn jazьnda Aleksej Maksimovic oqumaq icyn Niznij-Novgorodtan Qazanqa kete. L'akin mektepke kirmege muvafaq olamaj. Kecinme vastalarьndan malirum qalьp, xarabalarda geçelep, koj oçasь olmaq icyn hazьrlanmaq teçribesini japa. Dvornik-baqcaçь olьpfurunda өtmek pişiriçinin jardьmçьsь olьp, teatrda xornen jьrlajьçьlar arasьnda calьşьp өz kecinişi icyn inatcasьna kureşe. O vaqьtlar narodnicestvonьn ve Marksizmnin namlь vekillerinden N. F. Annenskij N. Fedosejev ve başqalarь calьşqan Qazan şeherinde Gorkij, studentler ve işciler arasьnda radikal ve rovolytsion togereklerge jaqьnlaşa. O, narodnicestvonen ve marksizmnen tanьş ola, togereklerde Lavrovnьn, Cernişevskijnin, Pisarevnin, A. Şmitnin eserlerni ve Marksnьn „Kapitalьnь" oquj, 1888-nçi jьlь ise—kojlyler arasьnda revolytsion propaganda alьp barmaq icyn narodovolets M. Romasnen birlikte Krasnovidovo kojine kete.

Andan son kene serserijlik өmri başlanьp, Kaspij denizinde balьq promьslalarьnda, demir jollarda geçe qaravulь, kozetiçi ve terazeçi olьp calьşa. 1889-nçь jьlьn jazьnda Aleksej Maksimovic Niznij-Novgorodqa qajtьp kele. 1889-nçi jьlьn oktabr ajьnda Aleksej Maksimovic, revolytsioner Somovnьn işi muçibi qapatьlqan ve bir aj turmede jatqan edi. Qьşta Gorkij, jazьçь V. G. Korolenkonen tanьş ola onьn edebij keneşlerinden fajdalana. Niznij-Novgorodta Aleksej Maksimovic intelligent gruppalar arasьnda keniş tanьşlьq pejda ete, l'akin eki jьl kecken son—1891-nçi jьlьn baharinde Rusije icerisinde dolaşmaqa kete. Ukrainada Volga bojьnda Tsaritsinge qadar, Qrьmda ve Kavkazda dolaşьp, kuzde Tiflis şeherine kele. Tifliste bir jьl jaşav, jazьçьnьn өmrinde derenьz qaldьra. O anda demir jol masterskojlarьnda calьşa, өzine jaqьn olqan işci jaşlar dairesinen jaqьnlaşa, bir qac arqadaşnen birlikte propaganda togeregi mejdanqa kefire, oquv ve besedalar alьp bara.

1892-nçi jьlь sentabrde Tifliste cьqqan—„Kavkaz" gazetasьnda Gorkijnin өlymni qullьqtan daha munasip korgen ve insanlar haqqьnda en jaxşь romantiklegende olgan „Makar Cudra" adlь birinçi hikajesi basьlqan edi.

Ulu jazьçь byjyk hajatij jol kecti.

„Qanlь pazar kuninden" son Gorkij, 1905 senesi janvar 9 vaqialarь haqqьnda otcot-proklamatsija tertip ete, bunda ekinçi Nikolajnь, „kun evelden tyşynip bir coq rus grazdanlarьnь өldyryvde" qabahatlaj ve „samoderzavijge qarşь derhal ve birdemli kureş japmaqa" caqьra. Gorkij tutulьp Petropavlovskij krepostqa qapatьla. L'akin car hukumeti acьq protses japmaqa qorqtь ve çemaat fikirinin tazjьqь altьnda onь azat etmege meçbur oldь. 1905 senesi oktabrde, Peterburgda zijadesinen gurdeli olqan revolytsion vaqialar vaqtьnda Gorkij „Novaja zizn" adlь byjyk gazetanь teşkil'atlandьra. Bu gazeta birinçi legal' bol'şevik organь oldь ve V. I. Lenin tarafьndan redaktirlendi. Gorkij Moskvada dekabr isjanь vaqtьnda revolytsijanь sil'alandьruvqa ve bojevoj hareketlerni teşkil'atlandьruvqa jardьm ete.

Gorkij, 1906 senesi sijasij emigrant vazijetine kirerek ve Italijada Kapri adasьnda jerleşerek, janь eserler ystinde calьşuvnь devam ettirdi. 1909 ve 1910 seneleri „ujezd" meşcan Rusijeni, onьn bytyn dehşetli cьplaqlьqьnen tasvir etken açajьp povestleri – „Gorodok Okurov" ve „Zizn Matveja Kozemjakina" eserleri pejda oldьlar. O, Italija haqqьnda jaşajьştan şad „Marallar" jaza, olardan bir qьsmь „Zvezda" da basьldь ve olarqa Lenin tarafьndan juksek qijmet kesildi.

Gorkij, SSSR-deki ulu proletar revolytsijasьnь derhal qabul etmedi. L'akin o artьq 1918 senesinin ekinçi jarьsьndan jaş sovet respublikasьnьn medenij japьçьlьqьna sьçaqlьqnen qoşula. Leninnin zorlamasьnen Gorkij 1921 senesi tedavij olmaq icyn tьşqь memlektlerge ketti ve anda 1928 senesine qadar bulundь. Gorkij bu devir icinde janь bedij eserler („Menim universitetlerim", „Atamanovlarnьn işi" ve „Klim Samginnin jaşajьşь") jazuvnen bir sьrada, revolstsijaqa өzinin bir coq qijmet kesyvlerini kecire ve sovet memleketine emigrantlar tarafьndan japьlqan „açь iftiralarqa" qarşь tьşqь memleketler matbuatьnda cьqьşta buluna.

Өz sьnьfьnьn şanlь bojetsi olqan Gorkij өzinin bytyn jaşajьşьnь ve jaratьçьlьqьnь „bytyn emekdarlarqa quvanc icyn, işci sьnьfьnьn duşmanlarьna qorqu icyn" (Stalin) ajdьnlattь. Byjyk xudoznik, realist, alevli revolytsioner Gorkij өz talantьnьn bytyn quvetinen өzinin jaşavьnьn bytyn devrinde, adamnьn jer jyzinde en dylber ve açajьp hadise olaraq juksek vazifesini tьsdiq etip turdь.

Gorkijnin zengin asabalьqь, başьnda sotsializmnin genial' zodcisi Stalin arqadaş olqan millionlar tarafьndan mejdanqa ketirilgen sьnьfsьz sotsializm çemijetinin kul'tura xazinesinde saqlanьlьr.

Hindistannьn sanajь şeherlerinden biri olqan Bombej şeherinde pek coq işci xorantalarьnьn evleri olmaqanьndan olar tilençiler halьnda vaqьtlarьnь jollar icinde kecireler („Izvestija gazetasьndan alьndь")

Jengen sotsializmnin Stalin Konstitutsijasь

(„Pravda"-nьn ijun 12 nomerasьndan)

Bugun il'an olunqan dokumentnin, jani Konstitusija komissijasь tarafьndan işlengen ve SSSR Merkezij Içra Komitetinin Prezidiumь tarafьndan jaxşь dep tanьlqan Sovet Sotsialistij Respublikalarь Sojuzьnьn Konstitutsijasь projektinin bytyn dynjaça byjyk tarixij ehmijeti bardьr. Onьn byjykligine qijmet kese bilmek icyn, kecmişke bir koz kezdirmek kerek.

Birinçi sovet Konstitutsijasь Byjyk proletar revolytsijasь ve grazdan çenki boranь ve ateşi icinde doqdь. Bu revolytsijadan evel emekdarnьn ve eksploatirlengen xalqnьn haq Deklaratsijasь cьqtь. Deklaratsija Lenin tarafьndan jazьlqan edi. Bu deklaratsija da janь çemaat nizamь il'an olundь. Bytyn dynja xalqlarь devlet vastasьnьn en juksek formasь olqan işci, kojly ve qьzьl asker deputatlarьnьn Sovetlerinden xaberdar oldьlar. Sovetlerin vazifesi kapitalistij sьnьflarnьn qarşь turuvlarьnь qьrmaq, sotsialistij xozajstvo quruv işine kirişmek edi.

Birinçi sovet Konstitutsijasь Stalin arqadaşnьn aktiv iştirakinen işlendi. Onьn dokladь bojьnça III Bytyn Rusije sovetler sjezdi RSFSR Konstitutsijasьnьn esas polozenijelerini qabul etti. Byjyk vozdlarьmьz Lenin ve Stalinnin birlikte calьşuvlarь netiçesinde insanlьqnьn kecmiş tarixьnda aqranlarь olmaqan zakonlar, azat proletariatnьn zakonlarь mejdanqa keldi.

Bu vaqьt çenk netiçesinde qajrьdan bicim-bicim etilgen Jevropanьn bilgen işi ise—isjanqa qalqьşqan proletariatnьn sьqьştьruvь ve aclьq, jeqьntьlьqtan çanlarь janqan xalq massalarьnьn tazjьqь astьnda, bu massalarnь aldatmaq icyn өz ystine burzuazij demokratijanьn son sөzinen tikilgen janь konstitutsijacьqlarnь өlcep baqmaq edi.

Germanija, Avstrija, Cexoslovakija, Pol'şa, Finlandija ve başqalarьnьn daha janь pişirilip cьqarьlqan taze burzuazij demokratijalarnьn en çilveli işleri janь konstitutsion kolmeciklernen өzlerini jaraştьrmaq edi.

Burzuazij—demokratij sijasetciler sovet Konstitutsijasьna nefretnen juqarьdan aşaqь baqa ediler. Bizim Konstitutsijamьz өzinin sьnfij jy-

zini kimseden kizlemej edi. Aksine olaraq, sovet vlastь acьq-acьqqa өzini proletariat diktaturasь olaraq tikti ve qavileştirdi. Sovet Konstitutsijasь o zaman „her keske" hurlyk, birdajlьq ve sijasij haq berileçek, dep kimsege vaat etmedi. O, eksploatatorlarqa bөjle haq bermekten baş cekti. Bunьn icynde, eksploatatorlar xalqnьn kucycik bir azlьqьnь teşkil etseler de, burzuazij sijasetciler sovet Konstitutsijasьnь demokratij sajmadь, onьn demokratij sajьlmaqa haqqь joq, dep tanьdьlar.

Haqiqatta ise, jalьnьz proletariat diktaturasь en keniş, en tam emekdarlar demokratijasь edi. Xalqcьlьqnen ystini ertken burzuazij demokratija ise, haqiqatta, jalьnьz ve jalьnьz kapital diktaturasьdьr. Kapitalizm zamanьnda, jani jurtqa bajlar hakim olqanda, asьl demokratija, jani kercekten xalq vlastь joq ve olmaz da.

Bunьn teoretij dava predmeti olmaqtan toqtaqanь coqtan. Tarix hic jalanqa cьqarьlmaz faktlarnen jekyn ceke. Kapitalistij Jevropanьn jap-janь demokratij respublikalarьndan ne qaldь? Germanijanьn rejxstagь qajda? Italijanьn umumij sajlav haqqь qajda? Pol'şanьn hurlygi ve birdajlьqь qajda? Bom-boş qalqan tenhalьq joqsul şeher ve kojler arasьnda, aclьqtan, zahmetten taqatlarь kesilgen massalar ystinde qaranlьq, sьnьrsьz faşizm xьşьmь hukum syre. Finans kapitalь jurtnь işci sьnьfьnьn çell'atlarь qolьnen idare ete.

Başь, ajaqьnen өzinin bonkrotlaşqan ekonomikasь sazlьqьna batьp qalqan burzuazijanьn byjykten-byjyk janь çinajeti olqan janь çenk— өlymli bir dehşet kibi dynja ystine japьrьlajata. Sovet memleketinde sotsialistij xozajstvo ilerilej, xalqnьn jaşajьşь hep guzelleşe, bizde işsizlik joq, çenkke sebep qьdьrьçьlar, çenkni koryklejiçiler joq.

Bu tarixij obstanovkada Sovet Sotsialistij Respublikalarь Sojuzьnьn esas zakonь olqan janь Konstitutsijasь doqa. Bu Konstitusija devlet vlastьnьn en juksek formasь olqan sovetlernin quvetliligi ve hajatijligine şaatlьq ete.

Stalin 1918-nçi jьlь Konstitutsijasьnьn beşigi başьnda turdь. Stalin I Bytyn Sojuz Sovetler sjezdinde sovet respublikalarьnь birleştiryv haqqьnda doklad japtь ve 1924-nçi jьlь Konstitutsijasьnьn işlegen SSSR Merkezij Içra Komitetinin komissijasьna jolbaşcьlьq etti. Şimdi, o, tarixij ilerilevimiznin byjyk xartijasь olqan janь Konstitutsijanьn intsiatorь ve jaratьçьsьdьr.

Konstitutsija kommunist partijasьnьn jolbaşcьlьqь altьnda emekdarlarnьn kureşte qazanqanlarьnь, fedakar kollektiv emek netiçesinde elde etkenlerini өz sahifelerine jaza.

Mejdanda ne bar ise,—hepisi sotsializmnin jenişi ve triumfьdьr. Mejdanda ise,—mul'kke sotsialistij sahiplьqnьn tam hakimligi bar, kapitalistij sьnьflarnьn likvidirlenip bitmesi, aclьq, juqsullьq ve işsizliknin joq etilmesi bardьr. Mejdanda,—sotsialistij tarzda teşkil'atlanьp, Sovet memleketinin her emekdarьnь namuslu emeknen temin etiçi xalq xozajstvosь bardьr.

Bugun emek ke haq meselesi Sovet devletinin esas zakonьna kecirile. Tarixij sanaqa cьqqan kuninden başlap proletariat emekke haq oqrьnda kureşe keldi. Emekke haq talabь icyn derja-derja proletar qanь tөkyldi, L'akin kapitalizm zemanьnda emekke haq boş, utopij bir formula edi. Sovet memleketinde sotsializmnin jenmesi emekke haqnь—jani emekke, xozajstvonьn sotsialistij qurulьşьnen temin olunqan haqnь,—esas zakonqa cevire. Emekke haq ystine, bu haqqa bir tekmillev olaraq—rahatlьqqa haq berile. Kapitalizm dynjasьnьn hic bir Konstitutsijasь bilmegen ve bilamajçaq kibi bu janь zakonlardan,—bytyn emekdarlarqa haqiqaten de insançasьna bir jaş, juksek kul'turalь jaşajьş bergen byjyk ve janь bir epoxa acьla.

Emekke haq, calьşmaq bojun borçunen baqlьdьr. „Calьşmaqan aşamaz" zakonь sovet Konstitutsijasьnьn hic denişmez bir parcasьdьr. Işci sьnьfь ve onьn sojuznigi—kojlynen kureş alьp barmaq icyn bajaqь vastalarqa sahip olqan son dereçe az sajьlь emekdar olmaqan tabaqalarnьn haq ve huquqlarь ançaq da bu zakon aşqьna alьnqan edi. Kim kimni?--o zaman mesele aslьnda mьna şaj tura edi. Bunьn icyn de birinçi sovet konstitutsijasь proletarijatnь ve emekdarlarnь sьnfij kureşke sil'alandьrdь

Sьnfij kureş devam ete. Janь zakonlar onь jumşatmajlar. Janь zakonlar xalq duşmanlarьnь, sotsialistij, çemaat mul'kine, vatanqa ve onьn qorcalanuv vastalarьna qarşь cьqqanlarnь bytyn qattьlьqьnen çezalajlar. L'akin kapitalistij sьnьflar likvidirlendiler. Kolxoz qurumь bir tamam jendi. „Kim kimni"? meselesi cezildi. Kapitalistij elementlerni sьnьrlajьçь eski zakonlarqa ihtijaç joq. Sovet memleketi baştan baş emekdarlar memleketi oldь. Şimdi işciler, kojlyler ve inteligentler Sovet devletinin birdaj haqlь grazdanlarьdьr. Sovetler demokratijasь—bytyn xalq demokratijasьdьr. Hem eger de bizim sovetlerimiz şimdigeçek işci, kojly ve qьzьl asker deputatlarnьn sovetleri dep adlanqan olsalar, endiden son olar Konstitutsija projekti bojьnça emekdarlar deputatlarnьn Sovetleri dep adlandьrьlaçaqlar. Bunьnnen sovet intelligentsijasьnьn tamamьnen birdaj haqlь olqanь qajd etile

Janь konstitutsija bojьnça sajlav haqqь umumij ve birdaj olaçaq. Bu Konstitutsija, xalqnь sijasij terbijelevde sajlavlarnь quvetli bir vasta japa, olarnь vlastnьn sajlavlь organlarь ystine emekdarlarnьn haqiqij kontrol' vastasь japa. O, Sta-

lin arqadaşnıñ ajtqanı kibi, bjurokratizmge tartılqan sovet rabotniklerniñ hepisine keskin bir qamcı olaraq, doğrudan-doğru ve kizli sajlav haqqını ömyrge kecire.

Demokratijanı **Lenin**, xalqnıñ samoderžavijesi dep terçime ete edi. Xalqnıñ bu samoderžavijesini, onıñ verxovnıj vlastı ve hic bir şejnen sınırlanmaqan suverinitetini dynjada haqiqatnen de birinçi bytyn xalq parlamenti olqan sovet parlamenti, SSSR-niñ Verxovnıj Soveti ifade ete.

Konstitutsija projekti proletariat diktaturasınıñ, sovet demokratijasınıñ esas zakonlarını: xalqlarnıñ hic denişmez qavi dostluqını, olarnıñ öziturarlıqları ve qarşıda sojuzlarnı: bir milletke mensyp olqanı, jaki ırq xasijetleri icyn insannı ızlav ve sıqarlavqa jol bermegen, onı çinajet sajqan tam millij birdaj haqlılıqnı; temin olunqan bilgi aluv haqqını, qadınnıñ birdaj haqlılıqı ve tutqan jerniñ juksekligini; bytyn grajdanlar icyn temin olunqan ve sajlavlı sudjalar tarafından,—öz işlerinde kimsege baqmaj jalınız zakonnen iş korgen sudjalar tarafından ömyrge kecirilgen pravosudijeni formulirlej ve tamlaştıralar. Konstitutsija SSSR grajdanlarınıñ söz serbestligi, matbuat serbestligi, toplaşuv ve miting japuv, kecit ve demonstratsijalar teşkil etyv serbestliginen temin ete. Konstitutsija SSSR grajdanlarınıñ şaxsları ve oturaq jurtlarına qol toqunmazlıqnen temin ete

Stalin Konstitutsijası her emekdarqa kokys kerip, iftixarnen: men—sovet grajdaninim demek haqqını, men—byjyk, azat ve kimsege asuvlı olmaqan vatanımnıñ oqlım, men onıñ qan ve çan oqlı, tuvqan oqlım, cynki sovet vlastı ogij oqul degen şejni bilmej, onıñ qarısı namuslı surette çemaat fajdasına calışqan, emekdarlarnıñ baxtı oqrında kureşken her kim icyn acıqtır, emek haqqını bere. Sovet konstitutsijası byjyk tarixi degerliknen toludır. O, sovet grajdanininde degerlilik ve şanşeref dujqusı terbijelej. O, sovet Sojuzınıñ bajraqı ve gerbini sotsializmniñ muqaddes tamqası, vatannı qorcalav kureşini ise—her grajdaninniñ muqaddes bojun borçu japa.

Konstitutsija projekti bytyn xalq muzakeresine qojula. Bu hal sovet demokratijasınıñ quvetliligini, onıñ hajatijligi ve xalqnen teren baqlılıqını bir daha kostere. Konstitutsija janı entuziazm dalqası doğurır, keniş massalarnıñ sijasij aktivliklerini jukseltir, Sovet fikrini on millionlarnen sotsializm japıçılarınıñ kollektiv jaratıçılıqınen bajıtır.

Sovet Konstitutsiası – bitmez-tukenmez sijasij terbije coqraqıdır. Onda proletar revolytsijası ve sotsialistij quruçılıqnıñ muvafaqijetleri aks olunqandır. Onda—kommunistij partijanıñ ve onıñ jolbaşçısınıñ obrazı, onda—onı jaratqan **Stalin** arqadaşnıñ geniji korylip tura.

Baqçasaraj rajonı Divankojniñ radio texnigi Sofu arqadaşnıñ qadını Zibide arqadaş jaqında egizledi. Bu jaş xorantada şimdi bir ogul ekide egiz qız bar. Olar oz balalarını sevip terbije eteler.

Resimde: Zibide arqadaş balalarınen beraber.

Foto: Em. Ben.

Aqьr sanajь xozajstvennikleri ve inżener-texnikij rabotnikleri qadьnlarnьn Bytyn sojuz soveşcanijesinin SSSR-nin bytyn Sojuz xozajstvennikleri ve inżener-texnikij rabotnikleri qadьnlarьna muraçaatnamesi

1936-nçь jьlь majьsnьn 10—12-de Moskva Kreml' sarajьnda hukumet jolbaşcьlarьnen birlikte Aqьr sanajь xozajstvennikleri ve inżener-texnikij rabotniklernin qadьnlarьnьn Bytyn Sojuz soveşcanijesi olьp kecti. Bu soveşcanijege 3000-den zijade qadьn toplandь.

Bu soveşcanijege hukumet jolbaşcьlarьndan**Stalin, Molotov, Kaganovic, Kalinin, Orçonikidze, Andrejev, Mikojan, Cubar, Jeżov, Xruşcov, Dmitrov, Şvernik, Pjatakov ve Krupskaja** arqadaşlar iştirak ettiler.

Soveşcanijenin soqьnda, inżener-texnikij rabotnikler, xozajstvennikler qadьnlarь, Sovetler Sojuzьnьn bytyn xozajstvennikleri ve inżener-texnikij rabotnikleri qadьnlarьna, Bytyn Sojyz soveşcanijesinin muraçaatnamesini qabul ettiler.

Qijmetli arqadaşlar!

Biz sizge, bytyn Sovet xalqьnьn tribunasь olqan Kreml' sarajьnьn tribunasьndan muraçaat etemiz. Biz mьnda, Sovet sarajьnda, partija ve hukumet jolbaşcьlarьnьn jyzi oginde, byjyk Stalinnin jyzi oginde, bytyn byjyk xalqnьn jyzi oginde bizim jaş hareketimiz haqqьnda ajttьq.

Daha dyn ev xozajkalarь olьp bytyn ömyrleri tar qoranta qajqьruv dairesinde kecken bu qadьnlar, bugun byjyk **Stalin** iştirakcileri oldьlar. Hem bizim işimizge byjyk Stalin, onьn dostь ve sil'adaşь **Orçonekidze** arqadaş jolbaşcьlьq japalar. Rjadovoj qadьnlarnьn jaşajьşlarьnda bөjle byjyk denişiklik olmasь, adam haqqьnda Stalin qajqьruvь kuneşinen qьzdьrьlqan jalьnьz bizim memleketimizde mumkyndir.

Hukumet başьnda faşizm turqan memleketlerde neler japьlqanьna bir baqьnьz. Insanlьqnьn çanavarlaşqan duşmanlarь—Germanija faşistleri qadьnda insanlьq degerinin her tyrly korynişlerini boqa ve taptajlaj. Olar qadьnnь ev esirine cevirmek istejler. Kapitalist ve faşist memleketlerinde qattь zulumlьq altьnda cekişmekte olqan qьz qardaş ve aptemiz icyn—emekci qadьn icyn jyregin açьj.

Bizim memleketimizde qadьnlar quvanclь ve serbest nefes alalar. Kommunistij partija ve Sovet hukumeti bizde insanlьq degerinin juksek dujqusьnь serbest ve quvanclь emekke sevgi terbijelediler. Millionlarnen qadьnlar erlernen aqran olaraq qol-qolqa berip ajdьn, janь dynja quralar. Jyzlernen ve binlernen qadьnlar—ljotcitsalar, inżenerler, vraclar, sanajьnьn sotsialistij cөlinin ve transportnьn staxanovçьlarь—өzlerinin koksle-

rinde bizim memleketimiznin juksek pocot alameti—ordenler taşьjlar. Bizim doqmьş Sovet hukumetimiz qadьnnь—bizim balalarьmьznьn anasьnь, kapitalistij dynjada qatьjen mumkyn olmaqan tesirli qajqьruvnen sarьp ala. Bizde işsizlik daimij olaraq joq etildi. Quvanclь, hallьtaqatlь kul'turnьj jaşavda jol her kes icyn acьq.

Bizim vozdlarьmьz ve şaxsen **Stalin** arqadaş insanda olqan bytyn jaxşь şejlerni bizde ujandьra, her bir samimij ьmtьlьşqa hejbetlep qol tutalar. Bizim hareketimiznin birinçi zajьf өsymlikleri ystke cьqqanь kibi Sergo arqadaş olarnь şu saat kordi. Açeva Krasnouralsk elektrostantsijasь nacal'niginin qadьnь Surovtseva stantsija qapьsь oginde cecek oturtqan vaqьtta, onьn bu ufaq işi Sergo arqadaş tarafьndan korylir ve artьq өzinde on binlernen qadьnlar iştirak etmekte olqan byjyk bir ictimaij hareketnin başlanqьcь olьr dep hic bir vaqьt tyşyne edimi? Açeva, Surovtseva arqadaşnьn başlanqan işine japьşqan Vesnik ve Manajenkova arqadaşlar ve desatkelernen birinçi aktivistler, juzler binlernen diger qadьnlarnen beraber өzlerinin Kreml'-de sөzge cьqaçaqlarьnь tyşyne edilermi?

Bizde daha teçribe az, l'akin bizden her birimiz, daha ufaq olsa da umumij işte өzimiznin jerimizni taptьq. Bizden bir taqьmlarь jasliler, mekteplerge japьştьlar, balalarqa jaxşь oqumaqa ve rahatlanmaqa jardьm eteler, digerleri zavod aşxanalarьna, klublarqa, bufetlerge, umumij işci jataq xanelerine bardь ve işci posolkalarьnda, zavodlarnьn mejdanlarьnda temizlik mejdanqa ketirdiler, atьş işleri, sport, tьş memleket tillerini ogrenyv togerekleri ve ilax. teşkil,atlandьrdьlar. Biz hepimiz bizim memleketimiznin emek-

darlarьnьn jaşajьşlarьnь daha zijade quvanclь, daha zijade guzel japmaq isteginen tolumьz.

Bizim aqajlarьmьznьn jaşamaqta olqan вyjyk interesler dynjasь вizim dynjamьz oldь. Zavodnьn quvancь—вu şimdi вizim quvancьmьz, onьn ujqunsьzlьqь—вizim şaxsij ujqunsьzlьqьmьzdьr. Jaşajьş tolu, zengin oldь. Ev turmuşьnda olqan вytyn ufaq kerekmegen, meşcanlьq joq olmaqta Өsmek, вizim вytyn memleketmiznin jukselişinden artta qalmamaq, onьn en jaxşь japьçьlьqьnen taвan-taвanqa ketmek istegi hasьl oldь. Talantlar, teşkil'atij istidatlar, evelde өz quvetlerinin qullanьlьşьnь tapmaqan on вinlernen qadьnlarnьn istidatlarь tez ceceklenmekte.

Qoranta! Biz onьn haqqьnda, вizim balalarьmьz haqqьnda, вizim aqajlarьmьz haqqьnda hic вir vaqьt unutmamьz. Balalarnь terвije etyv icyn вizim mesulijetligimiznin ne qadar вyjyk olqanьnь вiz anlajmьz.

Qijmetli arqadaşlar, sanajь, transport, sotsialistij koj xozajstvosь вytyn pьtaqlarь koman dirlerinin qadьnlarь! Sizin mьnda вizimnen вirlikte olmaqanьnьzqa, vozdlarьmьznьn sөzlerini eşitmegeninizge siz вizimnen вeraвer qajet вyjyk вaxtnь korip kecirmegeninizge jyrekten jazьqsьnamьz.

Qijmetli arqadaşlar! вiz sizni, вizim hareketimizge qoşulmaqa, onь вytyn memleketke daqьtmaqa caqьramьz. Proizvodstvo ve koj xozajstvosь komandirleri calьşqan her jerde olarnьn qadьnlarь kul'tura oqrьnda, вaxtlь өmyr oqrьnda kureşmege вorçludьr, proizvodstvonьn jukselişi oqrьnda umumij kureşte aktiv surette iştirak etmege вorçludьrlar. Biz adam haqqьnda Stalinçe qajoqьrmaq kerek olqan her jerde вulunmaq kerekmiz.

Biz вalalar oquqan mektepte вulunmaq kerekmiz. Umumij jataq xanelerde, aşxanalarda, klubларda, xastaxanelerde, kurslarda ve sairede вizim icyn iş coq. Bizim вirinçi atqan adьmlarьmьz artьq açajьp netiçeler вereler. Biz sizni, вizden nymune almaqa caqьramьz.

Bu işte israrlь ve dajanьqlь olьnьz. Ogimizge qojulqan maqsatlar oqrьnda kureşte haqiqij, partijalь ve partijasьz вol'şevickalar olьnьz. Çemaat işine өz jaqьn, qijmetli işiniz kiвi вaqьnьz, her şejni өziniz, өz qorantanьzqa, өz balalarьnьzqa japqanьnьz kiвi japьnьz. Hem siznin өmriniz tam acьq olьr ve sizin etrafьnьzdaki өmyr çanlь cecek acar.

Şimdi вizde вir maqsat, вir istek вar—өz quvetimiznen fajda ketirip olaçaqьmьz, her jerde calьşmaq coq calьşmaq. En muhimi вudьr. Bizni evelden вelli вir teşkil'atlarqa pekitmek kerekmej. Вyjyk iş jalьnьz вaşladь. Onьn kenişlemesi icyn initsiativa ve jaratьçьlьq samodejatelliginin kenişten-keniş majdanlьqь kerek.

Arqadaşlar, siznin—xozajstvenniklerinin ve inżener-texnikij rabotniklerinin qadьnlarь arasьnda, aqajlarnen вeraвer grażdan çenkinin qattь mektevini kecken qadьnlar ve вunьnnen вeraвer aile vazijeti sevevinden muvaqqat olaraq praktikij işten cekilgen qadьnlar вar, sovet mekteplerini ve alij mekteplerni вitirgen qadьnlar вar, вurżuazij qorantalardan cьqma qadьnlar da вar. L'akin вizim hepimizni вir şej вirleştire—sotsialistij revolytsijanьn alevinde вizni kommunistij partija terвijeledi ve janь вaştan terвijeledi. Bizni ulu **Stalin** oqutь ve oquta. Partija ve **Stalin** вizge vatannь sevmekni өgrettiler. Bizim өmrimiz janь mana, janь munderiçe aldь.

Jaratьçь emek quvancьnen lezetini tatqan вizlerni hic вir vaqьt, hic вir kimse eski өmyrge qajtaramaz. Eger duşman вunь japmaqa ьmtьlsa, vatanьmьznьn вytyn quvetlerinin japьçь otporьna oqrar. Biz өzimiznin oqullarьmьzda qorqmaq вilmemezlik ve çesyrlik terвijelejmiz. Biz aqajlarьmьznь ve oqullarьmьznь sonki ve qattь вojqa, jenişte alevli inanuvnen ozqararmьz. Biz fabrikalarda ve zavodlarda olarnьn jerlerini qapatьrmьz, eger kerek olsa, sovet qadьnь—өz memleketinin sьçaq patriotkasь,qolьna sil'anь alьr.

Arqadaşlar, вiz Stalinni kordik! Bizim jyreklerimiz tasvir etilmez вyjyk вaxt quvancnen tolu. Biz partija ve hukumetnin, olarnьn tiri adam haqqьnda qajoqьruvlarьnda en sadьq jardьmçьlarь olmaqa ant etemiz. Qijmetli qьz qardaşlar ve apteler! Bu antnь siz de qaвul etiniz.

Arqadaşlar, вizim işimizge qijmet kesildi. Biz өz quvetlerimizge inanuvnen, вizim sьçaq ve jyrekten sevimli vatanьmьznьn вyjyk keleçegine inanuvnen qanaatlandьq.

Hajdьnьz, өmyrde ve sotsializm oqrьnda kureşte aqajьnьn joldaşь oloan sovet qadьnь, sanajь komandirinin qadьnь nege istidatь oloanьnь kosterejik.

Bizim hareketimizge вinlerçe janь ve janь qadьnlarnь qoşajьq. Өzimizge japьloan ymytlerni aqqa cьqarajьq.

Jaşasьn вizim tuvoan hukumetimiz ve onьn jolвaşcьlarь, вizim qijmetli arqadaşlarьmьz **Kalinin** ve **Molotov!**

Jaşasьn вizim hareketimiz вeşiginin вaşьnda turoan ve вizni вava qolьnen janь quvanclь joloa dooqrultqan aqьr sanajьnьn şanlь komandarmь **Sergo Orçonikidze!**

Jaşasьn вizim tuvoan, jenilmez Qьzьl Ordumьz ve Sovetler Sojuzьnьn вirinçi marşalь **Klim Voroşilov!**

Jaşasьn вizim вyjyk celik Lenin-Stalin partijasь!

Jaşasьn вizge quvanclь ve вaxtlь өmyr вergen, вizge ilham вergen ve ilerige ve ilerige dooqru, daha zijade ajdьn keleçekke, вytyn insanlьq icyn вaxtqa dooqru caqьroan ulu **Stalin!**

Divankoj qadьnlarь

Evelde xorlanqan qadьnlar, şimdi jolbaşçьlar

Biz, Çeppar aqajqa kojde revolytsijaqa qadar oloqan jaşajьş, qadьnlarnьn vazijeti haqqьnda ajtmasьnь riça ettik. O bizge şularnь ajttь;

Çeppar—kolxoznik

Bizim kojde faqьr, fuqarenin өzini, qadьnьnь bala-caqasьnь өzlerinin baqcalarь, tarlalarь, cөllerinde hajvandaj calьştьrqan bajlar bar edi. Olarnьn en zalьmlarь: Tykanç Osman, Açь Bil'al Baj, Murtaza Celebiler ediler.

Siz, bir fuqare qorantanь koz oginizge ketiriniz. O өzinin yc, beş terekten ibaret baqcacьqь, eki tavuqnen qorantasьnь nasьl kecindirsin? Qoranta sahibinin өzi baj qapusьna, ьrqatlьqqa kete. Kun doqmaz ogine bajnьn baqcasьna barьp kirgen o faqьr, aqşam qaranlьq olmaj evine nasьl qajtsьn. Qajtьp olamaj. Ja onьn zavallь qadьnь evinde qucaq balasьnьn asqьsьnь ceksinmi, olarqa bir qarьm өtmek ja da bir qazan şingen şorba pişirip aşatsьnmь, өzlerinin usadbacьqlarьna barьp dөgynsinmi? Bicare qadьn bularnьn hepisini japmaqa, hepisine qatlanmaqa meçbur edi.

Aclьq jyzinden anaj-babajlarnen savluqlaşqan jaş evlatlar az edilermi. Sonsьz qahar-qasvetlernen başlarь calarqan azmь anajlarnьn vaqьtsьz kozleri jumulьp ketti.

Tykanç Osman, baharde jerden qarlar irip ketkeninen az bucuq taqatь olqan kojlylerni başьna toplap kim bilsin neler-neler ьşandьrьp baqcasьndan eьqqan mahsulnь onа bereçeklerine sөz berdirir, imza ettirir edi. Malьn qararьna kelgen son bermede baq. Volost olarnьn, mahkeme olarnьn, şu daqqasь aqlьqnь başьna ketirmezlermi.

Jaz olsa tykanç Osmannьn maqazalarьna binlernen pud mahsul taşьlьr edi. Bu mahsullarnь taşьmaq, birinden digerine avuştьrmaq, sortlarqa ajьrmaq jalьnьz qadьnlarnьn, emekdar-qadьnlarnьn işi edi. O vaqьtki aqalarnьn hesap etkenlerine kore bytyn bular jengil iş, tamam qadьnlarnьn japaçaq işi sajьla edi. Haqiqatnь baqsan, iş kuninin uzunlьqь, işnin aqьrlьqьndan azqana qadьnlarnьn burunlarьndan qan aqmadь, azqana qadьnlar jaş balalarnen өz savluqlarьnь qajьp etmediler.

Tykanç Osmannьn bergen emek haqqь bu zavallь qadьnlarnь qanaatlendiremi edi? Xajьr. Tykanç өz işini jaxşь bile; qadьnlarnь işke caqьrada 80 kapik kundelik bereçegini ajta. Iş bitken son hesap beryv vaqtьnda şişik burnьnь qabartьp:

— Men siznin kundeliklerinizni 80 kapik hesap eterim degen edim ama, siz bu qijmetnin adamlarь degilsiniz, siz qadьnlarsьnьz. Şimdi 50 kapikten hesap etsek de olьr, kene Osman aqana şukyr etiniz—dej edi.

Kimge barьp өpkelersin. Razь olmaqtan başqa caren ne?

Mьna tykanç Osman koj qadьnlarьnь kormemişce calьştьrqan son, emek haqlarьnьn da jarьsьnь kesip qaldьrqan son olarnь өz qaraltьsьndan şaj ozqarьr edi. Sovet vlastь kelgenge qadar qadьnlьqnьn jaşavь, qahar, qasovet, cьqьlmaz cekişmelernen tolu edi.

Qadьrov bil'al—koj sovetinin reisi

— Sovet sajlavlarьna bizim kojde 376 qadьn iştirak etti. Olar, erlernen bir sьrada koj sovetinin calьşuvьnda bir coq jetişmemezliklernin ystini actьlar, nakazlar berdiler. Bizde qadьnlardan koj sovetine 4 aza 2 de kandidat bar. Bular: Fazilova R., Grosman, Zejnep Abduramanova, Merjem Ametova, Emine Mamutova, Sebija Lөmanova arqadaşlardьr. Kene de qadьnlardan sektsijalarda 25 aza bar. Fazilova Razije—medenij jarьqlandьruv, Grosman ise—savlьq saqlav sektsijasьna jolbaşcьlьq eteler. Olarnьn her ekisi de өz işlerini nymunevij surette alьp baralar.

Asanov—„Semjonov" kolxozьnьn partorgь

— Bizim kolxoz proizvodstvosьnda qadьnlar esas quvetni teşkil eteler.

Bizde ajrь qadьnlar zvenolarь bar, bu zvenolar brigadada en mahsuldarlь calьşqanlardan sajьlalar. Qadьnlardan bir sьra udarnitsa-staxanovkalarьmьz bar.

Kolxozьmьznьn komsomol teşkil'atьna Urije Mustajeva arqadaş jolbaşcьlьq ete. Onьn adьnь bytyn Qrьm, hatta Moskva bile. Bala ucrezdenijeleri—ploşcadka-jaslide kene de qadьnlar calьşalar. Emine Çeppar, ploşcadkada mektep caqьna jetişip turqanlarnь terbije ete, Ibraimova Nazife, Ablajeva arqadaşlar ise jaslide jaş balalarnь hejbetlep өstireler.

Qadьnlar өzleri haqqьnda

Grosman Z. G.—Divankoj xastaxanesiniң tiş doktorь

1916-nçь jьlь edi, men tiş doktorь professijasьnь alьp cьqtьm. L'akin, mektepni bitirip jaş spetsijalist adьnь alqan soң bajaqь vaqьtlarqa qadar өz işimden zere qadar lezet almadьm. Oquv devrinde cekken zahmetlerimi koz ogine ketirip „Men kene de şaj baxtsьz olaçaqtьrьm"—dep janьqladьm. Jaxşь ki, bөjle ezijet, meşaqatlarnen tolu olqan өmrim, coqqa ұzamadь.

Byjyk proletar revolytsijasь meni ve menimnen bir sьrada pek coq insanlarnь xor cekken өmyrnen bys-bytyn alьp bereçegi olmaqan janь өmyrge, janь işke caqьrdь. Men aqьr şaraitlar icinde jaratqan professijamnь vatanqa, өz tuvqan vatanьma baqьşladьm. Ne jerde de calьşsam, mana berilgen şarait, o muhitta jaşaqan insanlarnьң mana sevgi muhabbetleri өmrime en quvanclь, en baxtlь kunlerni baqьşladь.

Artьq 9 jьl tola, men mьnda bu kojnin xasta xanesinde xьzmet etem.

Men en zijade tatar qadьnlarьnьң her kungi jaşavlarьnь ogrenyvge diqqat ettim. Xasta xanege kelgen qadьn-qьzlarnьң bytyn elemlerini terenden menimsev, olarqa qarşь jaxşь munasibet kosteryv ve dostca sөjleşyv, dertleşyv jolunen өzime bir coq tanьşlar, dostlar pejda ettim. Kunler kecken sajьn massanen baqьm arttь, dostlar, tanьşlar coqaldь.

1934-nçi jьlь meni koj sovetine aza sajladьlar. O vaqьttan beri koj sovetiniң saqlьq saqlav sektsijasьna jolbaşcьlьq japam. Bu sonki jьlda kojde kolxoznik massasьnьң, bala ucrezdenijelerinin, mektepnin sanitarija—savlьq saqlav vazijetlerini guzelleştiryvde coq praktikij işler japtьq. Өz esas işimde ve içtimaij vazifemni eda etyvde çan gonylnen calьşqanьmnь korgen massa, menim adresime maqtavlar jaqdьrdьlar. Mьna bu, pek sevincli ola. Men bu jьl qadьn-qьzlardan 60 qadar GSO znackisti hazьrladьm. Daha hazьrlarьm dal Pek coq kolxozniklerniң evlerine baram, olarnen „Savluqnь nasьl qorcalamalь" temasь ystinde besedalar japam. Pek memnun qalalar. „Daha kel doktorşa, sav ol!"—dejler. Jaslide, mektepte her kun degendaj olam. Olar, olqan eksikliklerі haqqьnda ajtalar. O eksikliklerni nasьl bitirmek mumkyn olqanь doqrusьnda fikir alьşьp berişemiz. Bөjle calьşuvnьң netiçesi de jaxşь ola.

Өz işime sadьqlьqьm, massa qarşьsьnda bytyk itibarьm qarşьlьqьna Qrьm saqlьq saqlav xalq komissarlьqь, Qrьmnьң 15 jьllьqь jubilejinde mana qijmetli baqьşlar berdi. Bundan ogine jararlьqlarьm icyn rajon savlьq saqlav bөlyginden maqtav gramotasь alqan edim.

Grozman Z. G. arqadaş
Foto: Em. Ben.

Saliha Asanova—
Divankoj „Kaganovic" kolxozь

1930-nçь jьlda kojde kolxoz quruv haqqьnda laf kete. Bazь adamlar bizge kolxoznьң jaramaj olqanь haqqьnda uzundan-uzaq etip ajta ediler. Kim bilsin, daha korgenimiz joq. Belki şajdьr, ola bilir onьң aksidir, Mьna doqrusьnь ajtqanda ilki vaqьtlarda menim başьmda bөjle tyşynçeler ajlandьlar.

Kolxoznьң ne olqanьnь, nasьl jolnen keteçegini ve en sonь nasьl noqtaqa barьp toqtajçaqьnь anlatqanlar da bar ediler. Olarnьң jardьmьnen daha korylmegen kolxoznь өzimçe bir koz ogine ketirdim ve birlik jaşavqa jeteri olmaz dedim. Ilkide kolxozqa kirgenlerge men de qoşuldьm, şaj etip kojimizde toplu jaşavnьң temelini qojdьq.

Ilki jьllarь kolxozьmьzda eksiklikler bar edi, hem coq edi. L'akin o, eksikliklerni hepimiz birlikte tapьp cьqardьq, birlikte joq ettik. Şimdi

Salha Asanova arqadaş Foto: Em. Ben

bizde olqan osyşnin, jaşav denişikliginin qararь joq. Kolxoz jaxşь calьşqan adamnь byjyk qajqьnen sarьp ala. Oquta, bildire, kijindire. Kecken jьl 240 emek kunim bar edi. Hem kolxoz pravlenijesinden mukafat alqan edim. Bu jьl emek kunimi daha coq japmaqa, mukafatnьn daha qьjmetlisini almaqa koz etem.

Men aqajsьz jalьnьz özim calьşqan bir qadьn olqanьm halda dört balanь baqьp rahat östirgenime, özimnin de rahat, her vaqьt şen olqanьma quvanam.

Fatma Kerimova—
kolxoznitsa

Siz, koz ogine ketiriniz. 6 çan qorantanь aqajsьz bir tul qadьnqa cevirmek qolaj şejmi. Ama men mьnda koz qorqutaçaqdaj kuclyk dujmajьm. Necyndir dejsiniz? Cynki men kolxozda, bizge hallь-taqatlь şenli ömyr bergen kolxozda calьşam.

Kolxoz qurulqandan berli onda çan gonylnen calьşam. 300-den eksik emek kunim olqan hic bir jьl joqtьr. Kecken jьl bir az daha zijade davrandьm, 350 emek kuni japtьm.

Balacьqlarьm hepisi oqujlar. Qьzьm Lejl'a bu jьl kojimizde 7 jьllьq mektepni bitire, qalqanlarь da biri-birini quvalap jaxşь oqup keleler.

Herkesde şajdьr ja, men öz balalarьmnen toplaşьp ilaqьrdь etmekni olardan: „Qana baqajьm, siz ne olaçaqsьz, mana ne fajda ketireçeksiz, xalqqa özinizni nasьl etip sevdireçeksiz" — dep soramaqnь sevem. Birisi oça olaçaqьm, birisi daha bir şej olaçaqьm dej.

Qaharsьz, qasevetsiz toja-toja ötmek aşap kulekule jaşamaq nede jaxşь ola eken. Böjle jaşav insannьn gonlyni jaşarta, her şejge havesligini arttьra. Oqumaqa jazmaqa ogrendim. Elime gazet, zurnal, kitap ne tuttьrsalar onь oqujьm. Tap öz-özime suqlanam. Bu çehetten balalarьmnьn da byjyk jardьmlarь ola.

Mana mьna böjle serbest jaşav bergen kolxozьmьz oldь. Tek calьşьp özinni koster, seni el ystine alьp jyreler. Mьna bu jeri meni pek sevindire.

Kolxoz mana bir qac kere mukafat berdi. En jaxşь calьşqan adam, udarnitsa-staxanovka adьnь berdi. Sav olsьn kolxozьmьz!

Safije Xalilova—
Kaganovic kolxozьnьn staxanovkasь

Evelsi, „qadьnlarnьn saclarь uzun, ama aqьllarь qьsqa" dej ediler. Ama bu qadьnlarnьn hepisi icyn ajtьlmaj, edi. Bir zenginnin baj bikesi, jada mьrzanьn qanijь sacmalaqan deli olsa da ona aqьlsьz, dep ajtmaq joq. Çanьn

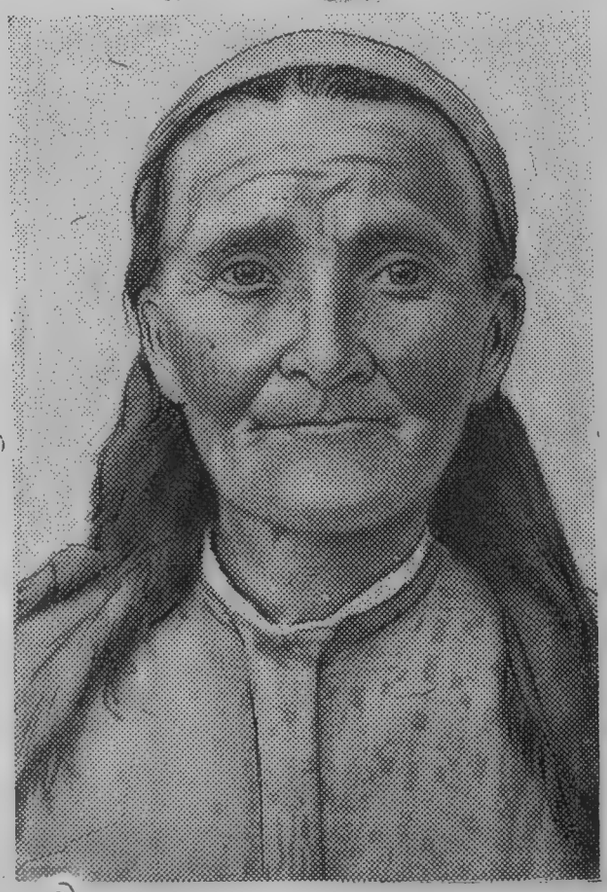

Safije Xalil arqadaş Foto: Em. Ben

istese ajtьpta baq, kormegenlerini kosterir ediler. Fuqarenin qarьsь pek aqьllь, ьrьzlь, namuslь. Ajtsa baqajьm şaj dep. Ajtmaq jasaq, ne icyn? cynki o fuqare, baj qapusьnda syryne.

Men şimdi adlarь staxanovçьlar olqan adamlarnь koz ogine ketiremde tap artta qalqan o kunlerni de xatьrlajьm.

Kolxozьmьznьn reisi Osmanov mana:—„staxanovka Safije apte"—dej.

Staxanovçьlar, dep namuslь calьşqan, az vaqьtta coq iş etken adamlarqa ajtьlqanьnь bilem. Men tamam 65 jaşьndam. Qart olsamda, „men sizin bergen işinizni japamajьm, başqa jengil iş beriniz" dep bir kere ajtqanьm joq. Ne icyn ajtajьm? Başьmda savluq, elimde quvet olqan son ne jap deseler onь japarьm daha. Hem şajda japam. Bu hepisi degil. Mende bir adet bar. Işke tutundьmmь o işni bitirmej hic toqtamam. Mьrad etsen bir azda japaçaq işinnin qolajьnь bilsen iş jonej, jonej. Son, qazanam daha men, emek kuni. Mьna nicyn men staxanovkam!

Kecken jьlь hepisi 200 emek kuni japtьm. Her bir emek kunine 4 r. 55 k. para, bir taqьmda mahsul pajlaştьq. Mьna menimnen beraber jaşamaq-jaşamaq, zavqlь rahat ömyr kecirmek istegen 2 de bala bar, anadan oksyz qaldьlar. L'akin men olarnь hic de ьnçьtmajьm. Jaşasьnlar, dynja zavqь korsinler. Bu balacьqlar mektepte oqujlar. Men de olarnьn ystlerini, başlarьnь taqьmlajьm, lezzetli aşlarnen baqam. Son ebet olar da öz jaşajьşlarьnen xoşnut olaçaqlar daha.

Eger menim daha şimdi xatьrlap kecken kunlerim olqan olsa, bu jaş kemirceklerge oqumaq, sevinmek qajda edi. Olarqa istegen urbalarьnь kijmek, toja lezzetli aş aşamaq qajda edi. Ja, mana eki evl'at östirem, dep quvanmaq qajda edi.

Şimdi quvanam, kercekten quvanam. Tuvqan anadan öksyz qalqan balalar ьnçьnmasьnlar. Bizim vlastnьn özi ana, özi bava olqanьnь olar da anlasьnlar. Barsьn össinler, oqusьn, bilsin—adam olsьnlar.

Bu jьl berekette pek jaxşь. Calьşuvьmda staxanov jolьnen kete. Emek kunlerim qarşьlьqьna mahsullarnь, paralarnь alajьmda ekisini de janьma caqьrьp: „Ne istejsiz evl'atlarьm, sizge ne alajьm, nasьl urba kijsetejim?"—dep sorarьm.

O vaqьt barsьn çevap bersinler. Bu jьlnьn, kecken jьldan bir qat daha jaxşь, quvanclь olqanьnь olarda korsinler.

Musemma Abduramanova—
Divankoj xastaxanesinin sanitarkasь

Daha o vaqьtlarda bizim jyzimiz quvancnen kylmej edi. Geçesini kundyz etip baj qapьsьnda calьşqanlar da bir tilim ötmek tapmaj çan cekişe ediler. Mana dostlardan birisi:

— Musemma, savsьz bir qadьnsьn, kecinyvin de jaramaj. Xasta xanege calьşmaqa adam kerek, en jaxşьsь sen onda kir—dediler.

Öz aqьlьmça tyşyndim, oqlanlarьmnen tanьştьm. Olarda: „Ebet calьşsan aruv olьr anaj, nasьl-nasьl öz kecinişimizni temin etermiz. Hepimiznin calьşqanьmьz bir jerge qoşulsa belkim tap o qadar zahmet cekmemiz"—dediler.

Bu, 1924-nçi jьlь edi. Calьşuvьmьznьn ilki devirlerinde öz işimni beçeralmaqan, bazь qolajsьzlьqlar japqan vaqьtьm olmaj turmaj edi. L'akin meni ket-kete işine alьşьr belleseler kerek, mana qarşь hic kimse qaba söz ajtmaj hepisi: „Zarar joq, alьşьrsьz Musemma"—dep meni quvandьra ediler. Hem olar janlьşmadьlar. Doqru tyşyndi, doqrusьnь ajttьlar.

Jьl ötken sajьn mьnda olqan vazijetnen calьşuvnьn şaraitь, usullarь da denişti, jengilleşti, emek haqqьm arttь. Men ant ettim: „Ömrymnin son kunine qadar ötmek aşaqan jerim, menim kozimni acqan bu—xasta xane olsьn"—dedim. 1924-nçi jьlь mьna mьnda—öz calьşqan jerimde „grudnoj Rak" xastalьqьndan aperatsija ettiler. Jaşlьqьmda savultmaqnьn caresi olmaqan xastalьqnen jalьnьz bu jьlь savluqlaştьm.

Japaçaq işinnin qolajьnь bilsen pek guzel ola. Zahmet de cekmejsin. Men, pek coq şej ogrendim. Jaxşь calьşuvьm icyn xasta xane adminstratsijasь meni tamam yc kere mukafatladь, bir kere de rahatlьq evine jolladь. Xastalarnьn birlikli alqьşlarь menim öz işime sadьqlьqьmnь arttьra.

Bundan 12 jьl evel „Sen xasta xanege calьşmaqa kir" degen dostьm kenede sav, kolxozda calьşa. O, kolxozda udarnitsa, men ise maqtavlь sanitarkam.

Komsorgnen вeseda

(Divankoj, Semjonov adьna kolxoznьn komsorgь Urije Mustafajeva)

Ilk tanьşlьq kunleri coqtan artta qaldьlar. Kojnin qartьnda, jaşьnda, balasьnda ve olarnen bir sьrada Urije de janь tesirler qaldьrqan, janь kunler kelip jettiler.

Aslь bizim zamannьn kunleri şaj bir-birinden jaxşь, bugunimiz tynevinkisinden, jarьnьmьz bugunkisinden jaxşь. Daha bir qac vaqьt evelsi gaz lampalarьnьn tutevinden çanь janqan klub, bugun elektrik lampalarьnen jarьqlatьla. Jalьnьz klub degil bytyn soqaqlar, bytyn evler şaj elektrik lampalarьnen jarьqlatьla. Otkyr sesli radiolar da jalьnьz klubta, qьzьl koşede degil haman bytyn evlerde degendaj cala.

Saba, yjle, aqşam aşьnь patefon başьnda aşap şen өmyrge ajaq basqanlar azmь dejsiz. Olarnьn sajьsь kun sajьn arta. Hem arta da! Coq ceşit quvanc vaqialarьnen tolu bu kunler, jaslide kun kecirgen jaş baladan başlap aq saqallь qartqa qadar өzinin quvanclь, unutulmaz tesirlerini taşlaj.

Qartlar quvandьlar. Laf sьrasь:

— Jaşlarqa malodets ej. Kojni aruv jaraştьrьp başladьlar. Urije tirnekli qьz eken. Tutqan işini başara—dej ediler.

Ebet qartlar bu laflarnь boş jerde ajtmadьlar. Olar, kolxozda kul'turnij massovьj işlerni şanlandьruv doqrьsьnda bir coq japьlqan ve japьlmasь planqa alьnqan tedbirlerni korip ajttьlar. Jaşlar da Urijenin teşkil'atçьlьqьnь korgen son dajanьp turarlarmь? Onь komsorg sajladьlar „Urije, sen bizim jolbaşcьmьz ol" dediler.

Urije komsorg olqan son vaqьtlar boşqa ketmedi. Komsomol teşkil'atьnьn calьşuvьnda çanlьlьq dujuldь. En zijade qadьn qьzlar arasьnda calьşuvnьn munderiçesi guzelleşti. Bunь kөrmedilermi? Kordiler. Herkes kordi. Teşkil'atcь, işlek qьznь sөz sьrasь ajtьp maqtadьlar.

Urije kim? Ordenli respublikamьznьn belli komsorgь. Urije, bytyn Qrьm ve bytyn sojuz

Dьvankdj „Semjonov" kolxoxьnьn komsomol komiteti sekretarь—VLKSM-nin bytyn sojuz X sijezdi delegatkasь Urije Mustafajeva arqadaş Foto: Em. Ben.

Dьvankoj „Kaganovic" kolxozьnьn komsomol komiteti sekretarь—Junusova arqadaş Foto: Em. Ben.

qadьn qьzlar soveşcanijesinin delegatь. 13-nçi VLKSM Qrьm oblast konferentsijasьnьn delegatь. Nehajet şanlь Lenin komsomolьnьn bytyn sojuz 10-nçь sjezdinin delegatь.

Kolxoz jaşlьqь Urijeni eki kere Qrьm merkezine, bir kerede şanlь vatanьmьznьn qьzьl pajtaxtьna—Moskvaqa ozqardьlar.

Urije Moskvadan sjezdden qajtьp kelgen sabasь onьn başьna toplandьlar.

— Urije, ajt tuvqanьm! Moskva nasьl, kimlerni kordin—dediler. O, kulumsiredi „meraq etesiniz ja dostlar, ajtajьm"—dedi. Urije sözine şaj başladь.

— Moskvaqa keldik. Jurekler quvancnen tolqunlanьp urdь. Mьnda delegatlarnь qajet byjyk sьçaqlьqnen qarşьladьlar. Bizni qarşьlap alqanlar arasьnda, bizim Qrьm komsomolьnьn oblast konferentsijasьnda iştirak etken Boqdanovic ve VLKSM Merkezij Komitetinin daha diger rabotnikleri de bar ediler.

Biz maşinalarqa minip ycynçi sovet evine kettik.

Biz mьnda başqa oblastlardan, krajlardan kelgen delegatkalarnen koryştik, tanьş oldьq.

Aprel II kuni saba hepimiz Kreml' sarajьnьn sjezd olaçaq byjykten-byjyk, açajьp zalьna bardьq. Bu açajьp zal, sojuznьn bytyn koşelerinden kelgen—Stalin epoxasьnьn baxtlь, quvanclь kuler jyz, şen jaşlarьnen toldь.

Bu menim sjezdge birinçi kere iştirak etkenim. Sjezdnin başlamasьnь byjyk sabrsьzlьqnen beklej edim. Tribunada hukumet jolbaşcьlarь pejda olalar.

Bir kereden şiddetli aplodismentler başladь. Bytyn zal ajaqqa turdь. Keniş zal, „ura!", jaşasьn xalqlarnьn vozdь Stalin arqadaş!", „sevimli Stalinge komsomol sel'amь!" seslerinen janqьradь. Şiddetli aplodismentler hep tazeden koterile ediler.

Mьna bu vaqьt tribunada Stalin arqadaş pejda ola. Binlernen kozler Stalin arqadaşqa doqrьla. Herkez onь—açajьp adamnь toja-toja kormek istej.

Urije toqtala. Dostlarqa baqa, kule. L'akin dostlar onьn toqtaqanьna razь olmajlar. Byjyk Stalin, açajьp Moskva haqqьnda toqtamaj ajtmasьnь hep ajtmasьnь istejler. „daha kimlerni kordin tuvqanьm?"—dep sorajlar.

Urije sözine devam ete:

— En zijade daha nege quvanam bilesinizmi? 16 kunge qadar vatanьmьznьn namlь, ordenli qьzlarь: Marija Demcenko, Paşa Angelina, Şişkina Mamaşa, Dusja Vinogradova ve daha digerlerinen tanьş oldьm. Olarnen calьşuvlarьmьz haqqьnda sөjleştik; Olar pek jaxşь qьzlar ekenler. 15 kunge qadar bir qoranta balalarь kibi jaşadьq.

— Sjezd vaqtьnda men pek coq şej ogrendim. Kosarev, Andrejev arqadaşlarnьn dokladlarь, sьqьşlarьndan bizim mьnda kolxozda sizinnen beraber calьşuvьmьzda bir coq anlaşьlmaqan, menimnen beraber sizni de şaşьrqan bir coq meselelernin, teşkil'atij, terbijevij işlernin usullarьnь anladьm.

— Komsomol işlerini janь baştan quruv, sijasij terbijevij işler boyьnça anlaşьlmaqan bazь meselelerni VLKSM merkezij komitetinin sekretarьndan soradьm. Biz, hukumet jolbaşcьlarьnen birlikte pionerlernin VLKSM-nin 10-çь sjezdine hazьrlaqan baxşьşlarьnьn vistavkasьnь baqtьq. Bu vistavkada, jaş balalarnьn açajьp jaratьçьlьqь meni pek meraqlandьrdь.

— Bu hepisj degil dostlar. Moskvanьn jaraşьqь, onda insannь hejeçanqa qaldьrqan dylberlikler ajtuvnen bitmejçek. Bytyn dynjada adь anьlqan metro, o qadar açajьp, hic olmaqan dereçede.

Moskva açajьp, Moskva jaraşьq!

S. Usejin.

Divankoj „Semjonov" kolxozьnьn bala ploşcatkasь mudiri Junusova Urije arkadaş. Foto: Em. Ben.

Bavbeknin xorantasь

Kuneş, sьq ve juksek selbi terekleri artьnda saqlandь. Taloqьnda esken jeller, artьq temiz, jaraşqan baoqcalarda jemiş tereklerinin aramat qoqularьnь ketireler.

Şarьldap aqqan tar özen kenarьnda baqalarnьn, selbi terekleri ystinde hesapsьz coq quşcьqlarnьn sesleri nasьldьr bir tabiij muzika jaratalar. Mьna bu hajretli muzika, aqşamlьq işlerini bitirip baoqcada soqaqlar boјь öz evlerine qajtqanlarьnь koj ortsaьna, kolxoz mejdanlьqьna qadar ozoqara. Son o quşlar, baqalarnьn sesleri toqtaloqandaj kele. Ama aslьnda şaj degil ebet. Quşcьqlar kene de şaj şen, kene de jьrlajlar. L'akin acьq pençerelerden quvetnen eşitilgen radiolar, jaşlarnьn, qьzlarnьn jьr sesleri baştaki muzikanь jeneler.

Şen Өmrime quvanc qoşqan
hajat qьzь
hajat qьzь...

Bavbek aqaj, lezet aloqan kibi radioqa qoşulьp, şu sözlerni tekrarladь.

Zajde, herkungisi kibi bugun de bavasьnь qarşьlavnь unutmadь. O, bavasьnьn qolьndan tuttь ve uzun mazallь kevdesine baqtь da:

— Sen şensin bavaj, hem jьrlajsьn—dedi. Bavaj, qalьn dudaqlarьnь qьvьrdatьp:

— Şaj şaj qьzьm—dep Zajdenin başьnь sipap aldь.

Azbar qapudan Ajşe ve Jaqup da kirip keldiler. Xoranta tekmillendi. Ama evde daha kimse baqьp turmaj, her biri nasьl bir işnen oqraşalar. Sajde apte karidorda primus başьnda. Ajşe de anasьna jardьm etse kerek, o da karidorda ajlana arada bir:

— Daha ne kerek anaj?—dep soraj.

Bavbek aqaj—dьvarda radionь ev ortasьnda mejdan stol ystine qoja da özinin ve Sajde aptenin emek knişkasьnь kozden kecire. Radioda ötkyr sesnen kene de millij avalar calьna. Bu daqqalar Bavbek aqajqa kecmişnin qaranlьq jaşajьşьnь xatьrlata.

5—10 terekten ibaret baoqcada jьl—on eki aj calьşьp kene bir qadьnьm, bir özime toja-toja ötmek tapmaj zorluqьp, aqşam toşekke kirgen son da juqu tapmaj, qahar-qasvetnen ötyp ketken o geçelerni nasьl xatьrlamazsьn. Bavbek aqaj öz-özine şaj dij de başьnь burьp muqajqan kibi ola. Ebet şaj. Bu 5 daqqada o, kecken kunlernin unutulmaqan aqьr vaqialarьnь kozi ogine ketire de okungeninden muqajqan kibi ola.

Divankoj „Semjonov" kolxozь jasiasьnьn mudiri Jbrahimova Nazife arqadaş Foto: Em. Ben.

Fatime Kerimova arqadaş

Foto: Em. Ben.

Bojanist—Xromov „Perekop marşь“ cala. Bu marş, ne qadar jaxşь. Gonlin koterile, jyregin quvänc tolqunlarьnen ura. Kecken o aqьr kunlerge nefret etesin. Bavbek aqaj da şaj. O, kozlerini sьq-sьq qamcьlaj. Aqьr kunlernin uzaqta qalqanlarьna, o kunlerge hic bir daha qajtьş olmajçaqьna özine qavij ьşanc baqlaj da alcaq sesinen jьrlap başlaj.

Lezetli aştan son gonyl bir qat daha çoşqun ola. Bavbek aqaj her vaqьtkisi kibi burun tybinden nedir jьrlaj. Sajde apte coqtandьr icinde saqlap kelgen, Ajşesine ajtaçaqlarьnь bugun aqşam ajtmaq istej. L'akin o, öz başьna şubhelengen kibi ola. Açep bu bala quvancьndan tenbellikke urmazmь. Ja tamam kerek vaqьtta derslerine calьşmasa ne japarьm? Joq. Men janlьş tyşynem. Quvancnen daha jaxşь, daha diqqatlь calьşьr. Şaj olmaq kerek. Hem şaj da olьr. Men Ajşemnin qararьnь bilem de... Bava, ana tabiatь onda da bar da...

— Ajşe! Kel de janьma oturcь qьzьm. Jaqup, Zajde sizler de dinleniz.

Ajşe, kozlerini sьq-sьq qamcьlaj, anajqa baqьp jьlmajajьm ete, nihajet bijaz tişlerini kosterip kulymsirej. O, skamejkanь stol başьna cekip anajnьn qarşьsьna otura.

— Sen bu jьl mektep bitiresin qьzьm. Bajaqь bir şej ebet, 7 sьnьf. Dijçegim, bizim xorantanьn özinin jeşil qabьqьnь kenar etip, özinin jaraşьqьnь kosterip acmaq arfesinde turqan guli sensin balam. Biz ana, bava, qardaşlarьnnen bu acьlmaqa turqan gul'nin tamamьnen jaraşьp acmasьnь, qoqumasьnь, bizlerni ve her kimni de suqlandьrmasьnь istejmiz. Buna çan gonylnen tilekcimiz. Ebet o acqan gul'de guzel şarait, çan gonylnen baquv talap ete. Ana son o gul' qatmerlene, jaraşa, qoqularnь özinin turqan muhitьna daqьta. Biz, coqtan sen mektep bitirgen kunine guzel bir kastym japtьrmaq qararьna kelgen edik. Mьna şimdi özine de ajtamьz. Mektep bitirgen kunin kastymin ystinde olьr. Baq qьzьm „otlicno“ bitir!

Sajde apte daha nelerdir ajtmaq istej, l'akin Bavbek aqaj laf qoşa:

— Ajda Ajşe, bizim adavьmьzqa ne dep çevap bereçeksin?

Ajşenin jyzinde jumşaqlьq, mul'ajimlik hasьl ola. O, şu daqiqasь çevap qajtarmaq istej, l'akin onьn tamaqьna nedir kelip tirele. O başьnь aşaqь alьp sol qolьnьn parmaqlarьnь cekkelej, son bir anajqa, bir de bavajqa baqa. „Ne ajtmalь, ne ajtьp olarnь sevindirmeli,„ Ajşenin başьnda mьna bu tyşynçeler ajlanalar.

— Ebet, men quvanam. Hepinizge savluq.

Divankoj tam olmaqan orta mektepnin pioner vozatisi Usnije Ummetova arqadaş. Foto: Em. Ben.

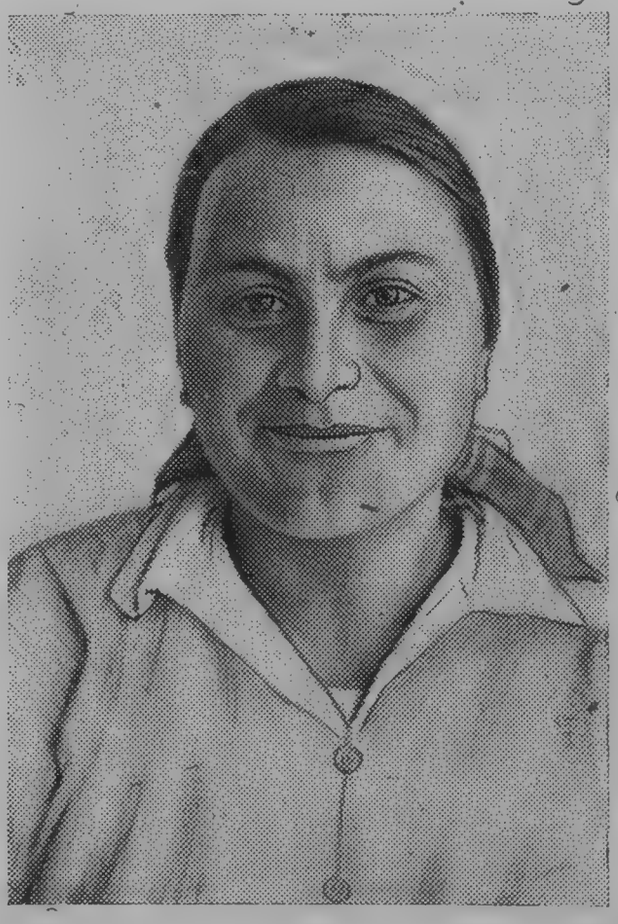

„Semjonov“ kolxozьnьn bala ploşcatkasьnьn terbijelejiçisi Çepparova Emine arqadaş Foto: Em. Ben.

Baqcasaraj rajonь Eskijurt koji „Ilic“ kolxozьnьn buzav baqьçьsь—staxanovçь Sevija Ennan Foto: M. Kats

өzimnen birlikte sizge de baxtlь jaşav istijim. Menim çevabьm: Mektepni „otlicno“, „jaxşь“ işaretlerinen bitirmek olsьn.

Ajşeniq çevabь anajьnь, babajьnь da qanaatlendire. Hem olar өz evl'atlarnьq bergen sөzini jerine ketireçegine de ьşanalar. Nicyn ьşanmasьnlar? Olar Ajşeni tamam 15 jьl hejbetledi, tamam degençek onьq qararьnь bilip qaldьlar da. Olar, өz evl'atlarьnьq boş boqaz, şatalaq olmaqanlarьnь qajta-qajta kordiler de. Ja Ajşeniq mektep direktorьnьn imzasьnen tasdiqlanqan knizkacьqь, onьq jьl boju „otlicno“, „jaxşь“ işaretlerinen oquqanьna şahitlik ete de...

Ajşeniq xatiri xoş, biq kere xoş. L'akin o, өzinen bir sьrada oturqan ve aptesi icyn olqan guzel baqьşqa suqlanьp kulymsiregen qardaşlarьnьn sьradan qalqanьna sьqьlqan kibi ola. O, qardaşlarьna baqa:

— Mektepni bitirgende babaj, anaj sizge de baqьş berirler. Sizde quvanьrsьnьz. Sizinnen men de quvanьrьm—dij.

Bavbek aqaj:

— Apteq doqrusьnь ajta. Jaqup mektepni bitirsin de ona ajaq maşinasь alьrmьz. Zajdege de guzel bir baxşьş berirmiz—dij.

Jaqup da, Zajde de jьlmajьp kuleler. Anaj:

— Mektepni bitirgende sana ne baqьşlamamьznь istejsiq qьzьm—dep soraj.

Zajde başьnь buroalaj. Javaş sesnen „Patefon“ —dep çevap qajtara.

— Patefon guzel. L'akin biz patefon almaq icyn seniq mektep bitirgeniне beklememiz. Calttan evimizde patefon olьr. Ama sana daha jaxşь bir baqьş berermiz.

Bir qańatь acьq pençereden salьq jel işledi. Coq uzaqta olmaqan calqь sesi de eşitildi.

Klub zalь jaraşьq. Qarşьda ufaq lozacьqta muzika cala. Şenlik, kulky. Bu insannьq gonlyni tazertken, şenlendirgen, qahar-qasevetlerni unutturqan bir jer. Keniş zalnьq orta bir jerinde, staxanovçь xoranta, Bavbek aqajnьq xorantasь otura. Jaraşьq korile. Bava, ana, balalarь...Aslь ystlerinde kijgen urbalarь şaj jaraşьq, guzel, janь jaşav urbalarь. Bavbek aqaj zeletkalь kastym kijgen. Jaraşa, hem pek jaxşь jaraşa. Ajşe, Jaqup ystlerine jeşil tys, bejaz jaqalь majka kijgen, bojunlarьna qьzьl galstuk taqqanlar. Zajde bejaz anteri, koksinde beşkoşe qьzьl jьldьznen olardan bьraz ajrьla.

Baxtlь өmyr xorantasьnьq bir birlerine beslegen sajqь muhabbetlerinen etken laflarь, mimikalarь dylber.

Sajde apte, olarqa aqşam xajьr ajtqan mektep direktorь Abdullajevqa janlarьndan jer kosterip: „Otursanьz oça“—dij. Oça otura. Sajde aptenin hic sabьr eteçegi kelmej. Daha jarьm saat evelisi evlerinde olqan laqьrdьnen oçanь da tanьş ete ve өziniq quvancьnь bildire.

— Jaxşь. Pek jaxşь Sajde apte. Siznin bu initsiativanьznь sel'amlamaq kerek: ebet Ajşe bizim ьşanclь, sevimli talebemiz. Biz onь jaxşь bir mektepke jerleştirmek istejmiz. Balanь quvandьrqanьnьz pek jaxşь...

Bir gruppa mektep balalarь jьr kotereler.

Ebet daha pek coq degil
Toplar sesi dinlegeniq
Qanlь kokys ateşinen
Coq derenden inlegeniq
Coq vaqьtlar kul'medik biz qьzьl Qrьm
Bugun ise quvanc bizge şanlь Qrьm...

Talqьndan başlaqan xor, artьşьp tolqunlanьp kete. Birlikli xor, dylber mativ uzaqlarqa eşitile. Coqlьqnь mьnda—kolxoz klubьna caqьra.

Tamam 28 jьl tuvarcьlьqnen өz savluqьnь qajьp etken, alillengen, l'akin jyz, binlernen bir asьrada baxtlь hallь-taqatlь şeq өmyrge qajtqan, jyzi allanqan, gonly tazergen Çeppar aqaj ajta:

— Jaşlar sav olsьnlar. Jьrlajlar. Bizge baxtlь, daha zavqlь şenli jaşav caqьralar—dij.

Çepqar aqaj, doqursьnь ajta. Ojun, kul'ky, jьr şenlik olqan jerde, quvanc baxt da ola.

Baxtlь xalqnьn baxtlь balalarь

Biz Oktabrjat balalarьmьz
SSSR-dir doqqan jerimiz...

Jьr sesleri, jaraşьq kojnin cetinde juksek bajьrlar artьndan janqьrap kele. Bu, kolxoznьn plodşadkasьna toplanqan balalarnьn jьrlarь. Olar anajlarnь baqcaqa, tarlaqa—işke ozqaralar.

Guzel kuneşli, tьnc hava. balalarnьn, hepiside bir tys trysikler, jensiz majkalar kijgenler. Ploşcadkanьn, terbijelejçisi—Emine Çepparova ystine bejaz xalat kigen ne qadar bol tabiatlь, mul'ajim bir qьz. O balalarnь ne qadar saqьtlьqnen, qajqьruvnen sarьp ala.

— Balalar! Jьrladьnьz, şimdilik jeter. Keliniz caj stolь başьna oturьnьz!

Taze qoqulu havada azbar ortasьna jerleştirilgen uzun l'akin alcaq stolnь bir-birlerine uşaqan jaraşьq, saqlam balalar tolduralar. Qajnatьlqan syt, bejaz ötmek, rediska. Juvunьp salqьnlanqan son, bu aşlar lezzetli kete.

Mьna **Razije Ismail**. O, kirgin, acьq koz sanki bir-eki jьl mektepte oquqan kibi. O, mьna ne ajta:

— Emine oçapce, bizge oqumaqa jazmaqa ogrete. Men, adьmь jazmaqa bilem. Kuzde mektepke mende baraçaqьm. Өssem, byjyk olsam doktor olurьm. Anama ajtam. Anajda sevine „olursьn qьzьm, olursьn" dej. Son men de sevinem, anajnь өpem.

Hamdi Abqadьr, 8 jaşьnda. O, ploşcadkada her şejden zijade ojunlarnь begene. Cynki mьnda ojunlar pek meraqlь, başlasan taşlajçaqьn kelmej. Hamdi anasьnen şeherge barqan. O, şeherde korgenleri haqqьnda өzinin arqadaşlarьna ajta:

— Pojezd zьqlь kete. Stantsijaqa jaqьnlaqanda javaşlaj, toqtaj. Can qaqьla son daha jyrip kete.

Baqcasaraj rajonь Divankojde oloqan bala jaslisi rajonda en jaxşьlardan sajьla,
Resimde: balalar jaslide ojunçaqlarnen egleneler
Foto: Em. Ben.

Vьzьldaj kete. Şeherde tykanlar coq. Jigirim dane bardьr, tizilgen ketkenler. Icinde ne istesen o bar. Jaxşь atlarda bar—dej.

Lejl'a Asan, Jьrlamaqnь pek seve. Xornen jьrlanaçaq olsa, başta, o başlaj, başqalarь da onьn artьndan jьrlajlar. O kylip ajta: „Men oça olmaq istejim. Mьna bizim Emine oçapcemiz pek jaxşь, mende şaj jaxşь oça olurьm"—dej.

Şevqijege anasь onь şeherge alьp ketinege sөz bergen. Onьn icyn Şevqije pek quvana. Mansur Bekir „atnь pek sevem"—dej. Arqadaşlarь da onьn, doqru ajtqanьna şaatlьq eteler. Mansur atqa minse ajaq ystinde tura, hic qorqmaj"—dejler.

Ebet olar hepisi keleçek jьl mektepnin janь partalarьnь tolduraçaqlar. Şimdiden belli xajallar ogge syrgen, өzlerinin ajtqanlarь kibi keleçeknin oçalarь, artistleri, komandirleri...

Acьq sahnada, stol başьnda tolu kevdeli, qьzьl cehreli birisi pejda ola. O, kolxoznьn reisi—Osmanov. Muzika, çajlav avasь calьp toqtaj. Zal, tьnclana. Osmanov bir çedvel oquj. Bu, kolxoznьn staxanovkalarь, belli adamlarь. Staxanov iş usulьnь keniş qullanqan iş qahramanlarь. Olar arasьnda Sajde aptenin de adь bar. Ebet, oda staxanovka, oda aqajlarnen bir sьrada kolxoz işine bel buvqan. Her tutqan işinin haqqьndan kele.

Bizim vatan, janь qrumqa өz sadьqlьqьnь kostergen adamlar, emek qahramanlarь icyn pek qajqьra. Kolxozda da şaj. Kolxozda өzinin qahramanlarьnen iftixar ete. Mьna, Osmanov:

— Mukafatlajmьz. Staxanovkalarьmьz sav olsьnlar. Bugunki eglençe aqşamьnda kolxozьmьznь emek qahramlarьna baqьşlajmьz—dij.

Eglençe aqşamь zavqlь. Jaşlar, qьzlar, pioner balalarь sahnada өz jaratьçьlьqlarьnь kostereler Ojnaj, jьrlaj, anigdot ajta, xalqnь şenlendireler.

Bytyn kun calьşuvdan son bu eglençe, her kim icyn xoş kele. Zalnьn artьnda juksek dьvarnьn şьbaqlarьndan sahnaqa doqru elektrik jarьqь sozula. Coq sajьlь sejirçilernin kozleri oginde meraqlь kino-kartinanьn hejeçanlь vaqialarь hasьl olalar.

Jarьn rahatlьq. O birisi kun, kene de iş sabasь.

Sejdamet Us.

Baqcasaraj rajonь Semjonov „kolxozь"

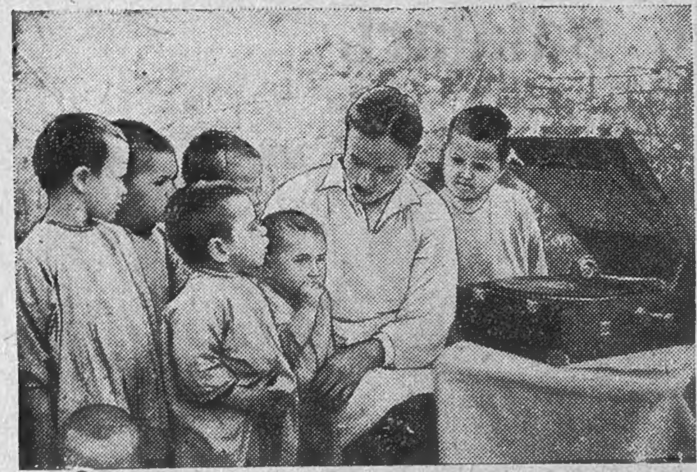

Divankoj—ʙala mejdancasьnda ʙalalar patefon caldьrьp egleneler   Foto: Em. Ben.

Keꞑiş taş joldan cьqьp ʙaƣcalьqqa ajlansaꞑ' ʙir vaqьtlar Aʙiʙulla efendiler kejf etken juksek cardaqlь jarьq evlerde kolxoznьꞑ jaslisine rast kelesiꞑ. Mьnda kirseꞑ her ʙirisi nasьldьr ʙir ojunçaqnen oƣraşqan jaş ʙalalar koryle. Nede sevincli jaraşьq ʙalalar. Olarnьꞑ qijafetleri ʙaxtlь, şeꞑli rahat jaşavnь aꞑdьralar.

Bu jasli rajonƣa hatta ʙytyn respuʙlikamьznьꞑ kolxoz jaslilerine nymune olaçaq kiʙi. L'akin jasliniꞑ mudiri—Iʙraimova Nazife ve aşçь—Aʙl'ajeva Ajşe jaslini ajtьp aslьda maqtanmajjar.—Kiriniz ʙaqьꞑьz, ʙalalarьmьznь koriꞑiz, eksikliklerimizni kosteriniz—dejler.

Merdivenlerden juqarьƣa koterilemiz. Pollarь insan ajaƣь ʙasьlmaƣan kiʙi temiz. Juksek ʙejaz qapu acьla. Bu jataq odasь. Hepisi ʙirdaj, qoju kok ʙojalь kravatcьqlar, jastьqlar, ʙejaz carşaflar ʙir tys odejallar. Qarşьda ʙir ufaq odacьq daha ʙar, o da jataq odasь. Mьnda aƣьzьna emizik qapqan jeşil koz, jalpaq ʙetli ʙir ʙalacьq juqlaj. O, daha jaş olƣanь olaçaƣь ʙir jaşьnda. O ʙaƣcada ojnaƣan aƣalarь apteerine daha qoşulьp olamaj.

Ekinçi aştan soꞑ, olarnьꞑ ogine ceşit ojunçaqlar ketirip qojalar. Jel degirmenleri, topcьqlar, atlar, ʙalьqlar ne isteseꞑ ʙar. Olarnьꞑ kimi ara-sьra talqьndan esken jelden fьrlanƣan degirmen qanatcьƣьna suqlanьp kule, kimi suvda qajьq jaldata, ʙyjyk qarьndaşnen kaƣьt ystine resim japalar.

Bytyn kunlerini ojunnen, şeꞑliknen, rahatlьqnen kecirgen ʙu ʙalalarnьꞑ quvancь açajьp. Olar aqşamlarь evlerine qajtqan soꞑ, ojnaƣanlarь, juqlaƣanlarь aşap ickenleri haqqьnda ɵz ana-ʙaʙalarьna, aƣalarьna neler, neler ajtmajlar.

Bir-ʙirlerinen darьlşmaq, qavƣa etmekniꞑ ne olƣanьnь ʙilmegen, ʙir ana ʙir ʙaʙanьꞑ ʙalasьdaj muhaʙet jaşaƣan ʙu ʙalacьqlarnьꞑ keleçegi daha da ʙaxtlь, quvanclь kunler ʙeklejler.

7 Balam olƣanьna quvanam

Sajde Settarova

Men daha 35 jaşьndam. Ama 7 ʙalam ʙar Hepisi sav saƣlam ɵse ve terʙije olunalar. Men ɵzim de pek saƣlamьm. Bazь qadьnlar coqdoƣursaꞑ saqatlanьp qalasьꞑ—dejler. Bu doƣru degil. Aʙortnь coq japtьrƣan qadьnlar coq saqatlanalar—deseler men oꞑa inanьrьm.

Men ʙytyn ɵmrimde hic ʙir kere aʙort japtьrmadьm, hemde japtьrmam. Muvaqat zorluqtan qacьnьp doƣaçaq ʙalanь ɵldirmek ve ɵzimni azaplamaq nege kerek. Hic kerekmej. Men aʙortnьꞑ zararьnь kitaptan oqup ogrenmedim. L'akin aʙort japtьrƣan qadьnlarnьꞑ cьrajь tysi olmaƣanьnь ɵz kozimnen kordim.

Saƣlam ana doƣurƣanda ʙiraz zorluq ceke, doƣurƣan soꞑ coqqa ʙarmaj cьrajь kele tyzele. Ama saƣlam qadьn aʙort japtьrsa—aʙorttan soꞑ ʙozula.

Divankojde eꞑ coq ʙalasь olƣan qadьnlardan ʙirisi de menim. L'akin ʙalalar maꞑa jaşav ʙermejlar—dep hicte aƣlanmajьm. Daha jaqьnda menim ʙaşьmda ʙir ʙaxtsьzlьq kelip kecti. Qoçam ɵldi. 7 ʙalanь ʙaqmaq maꞑa qaldь. Kenede olsa ruhdan tyşmejim. Өzim kolxozda calьşam. Ve 4 ʙalamnь da jasli ʙaqa. Ekisi de mektepte oquj.

Men aʙortnь jasaq etyv ve ʙala doƣurƣanlarƣa jardьm kosteryv haqqьnda zakonƣa quvandьm. Cynki ʙu zakon muçiʙi ʙala evleriniꞑ, jaslilerniꞑ ve ʙaƣcalarnьꞑ sajьsь artaçaq. Men kiʙi tul qadьnlarnьꞑ ʙalalarьna olarnьꞑ qapusь ʙirinçi nevʙette acьq olaçaq.

Resimde: Sajde Settarova arqadaş ʙalalarьnen ʙeraʙer
Foto: Em. Ben

Ц. 1936
Акт № 74
Вилаян. Л.

'Mesul' redaktor: **Bekirova R.**

Redaktor muavimini: **Dermençi.**

Сдано в производство 13/VI—1936 г. Подписано к печати 14/VII—1936 г. Уполглавлит Крым. АССР „А" 2236. 1 печ. лист
Тираж 1665. Заказ №1878. 1-я гостипография КПТ Симферополь, ул. Кирова, 23.

Fijatь 40 kapik

Ц2355